

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Lahti, Vesa

Title: Haruki Murakami: Vieterilintukronikka

Year: 2022

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja, 2022

Rights: CC BY 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Lahti, V. (2022). Haruki Murakami: Vieterilintukronikka. Maailmankirjat : käännöskirjallisuuden verkkolehti, 8.2.2022. <https://www.maailmankirjat.ma-pe.net/haruki-murakami-vieterilintukronikka/>

Haruki Murakami: Vieterilintukronikka

[PM/28 ADMIN](#)

Vieterilintu – VESA LAHTI (8.2.2022)

”Lähistön puista kuului lintujen säännömukaista *griiii*-ääntä, aivan kuin ne virittäisivät vieteriä. Kutsuimme otuksia vieterilinnuiksi. Nimen keksi Kumiko. Oikeaa nimeä emme tiedeet, emme edes sitä, miltä ne näyttivät. Mutta joka tapauksessa vieterilinnut saapuivat joka päivä asuinalueemme puihin ja virittivät meidän hiljaisen maailmamme vieteriä.” s.18

Haruki Murakamin teos *Vieterilintukronikka* ilmestyi kolmena osana vuosina 1994–1995. Englanniksi kirjan käänsi Jay Rubin vuonna 1997 nimellä *The Wind-Up Bird Chronicle*. Kirjan ensimmäisen osan nimenä on *Varasteleva harakka*, joka juontuu Rossinin vuonna 1817 ensi-iltansa saaneesta oopperasta. Tässä musiikkiteoksessa palvelijatarta syytetään pöytähopeiden varastamisesta ja nainen on joutumassa teoistaan mestauslavalle, kunnes selviää, että varkauksien takana onkin harakka. Samalla tavoin Murakamin kirjassa päähenkilöltä on viety vaimo, mutta kuka mahtaakaan olla kaiken takana? Toinen osa on nimeltään *Profetoiva lintu*, joka kytkeytyy sekini musiikkiin (Schumannin *Ennustajalintu*) sekä päähenkilön naapurustossa sijaitsevaan lintupatsaaseen. Kolmas osa liittyy nimensä mukaisesti myös lintuihin eli tämän *Linnustajan* löytää vaikka Mozartin *Taikahuilun* Papagenon, linnustajan hahmosta. Itse asiassa yhteneväisyyksiä *Taikahuiluun* löytyy useita. On kolme salaperäistä naista, hirviö ja paha Sarastro (tässä Wataya Noboru) vie rakastetun ja niin edelleen. Tapansa mukaan Murakami viljelee teoksissaan vihjeitä ja lainauksia musiikkikappaleista jazzista klassiseen. Vihdoinkin Murakamin mammuttiepos on saatu lukijoiden iloksi myös Suomessa. Itse luokittelen tämän kirjailijan parhaimmiston. Teoksen monikerroksellisuus luo uskomattoman atmosfääriin, johon lukija tahtomattaan kiertyy mukaan. Kirjasta hahmottuvat Murakamin perinteiset teemat yksinäisyydestä, rakkaudesta, sen kaipuusta ja menetyksestä. Unet ja reaali maailma sekoittuvat suhteessa, jota on paikoin mahdoton määritellä. Lukuisat henkilöahmot liittyvät kokonaisuuteen omat tarinansa, jotka puolestaan lomittuvat päähenkilön omien toimintojen, haaveiden ja unien kanssa.

Kirjan minäkertoja on Toru Okada, äskettäin työnsä lopettanut nuori mies, joka puuhailee lähinnä arkisissa askareissaan kotona. Hänen kissansa katoaa vaimon lailla. Toru ryhtyy ensin haparoiden ja vähitellen määrätietoisesti etsimään vaimoan erinäisten kirjavien ja satunnaisten tapahtumien välityksellä. Välillä poiketaan vuoden 1937 Mantsuriassa Japanin ja Kiinan sotaselkkauksen keskelle tai majoitutaan syvän kaivon pohjalle filosofoimaan, mietiskelemään. Lähtökohdiltaan hänen elämänsä on hyvin pieni ja rajoittuu kotiin ja sen lähiympäristöön, mutta kasvaa ja laajentuu vähin erin mittasuhteisiin, joita hän ei olisi voinut koskaan kuvitella. Hän pyrkii ymmärtämään vaimonsa Kumikon lähdön syytä, ja miettii usein syyllisyyttään.

”Lieneekö ihmisen milloinkaan mahdollista oppia ymmärtämään toista ihmistä täydellisesti?”

Jos jotakuta ymmärtääksemme ponnistelemme aikaa ja vaivoja säästämättä, niin kuinka lähelle hänen todellista luontoaan voimme päästä? Vaikka uskoisimme tuntevamme jonkun hyvin, tiedämmekö sittenkään hänestä mitään todella merkityksellistä?

Aloin tosissani miettiä tällaisia noin viikko sen jälkeen, kun olin lopettanut työt lakiasiain-toimistossa. En ollut koskaan aiemmin pähkäillyt sen kaltaisia asioita todella vakavasti. Minkähän vuoksi? Ehkä siksi, että minulla oli tarpeeksi työtä jo oman elämäni järjestämisessä. Olin liian kiireinen itsetutkisteluun.” s. 39

”Maailmani oli todella pieni. Ja melkein pysähtynytkin se oli. Mutta mitä ahtaammaksi ja pysähtyneemmäksi kävi se maailma, johon minä kuuluin, sitä enemmän se tuntui täyttyvän kummallisista asioista ja ihmisistä. Aivan kuin ne olisivat vaanineet varjoissa odottamassa sitä, että minun askeleeni hidastuisivat. Ja aina, kun vieterilintu saapui pihallemme ja viritti vieteriä, maailman sekasorto lisääntyi entisestään.” s. 179

Toru Okada on sukua monille Murakamin teosten mieshenkilöille. Tässäkin päähenkilö on juuttunut umpikujaan, josta ulospääsy on monien mutkien takana. Torun itsetunto joutuu koetukselle ja vaikka alkujaan hän vaikuttaa kovin tyhjältä ja aikaansaamattomalta, niin vähitellen hän kokoaa itsensä ja nousee vastustamaan itseään mahtavimpia voimia. Itse asiassa tapahtumat kulkevat omia teitään ja hän kokee niitä toisten henkilöiden kautta. Hän ajautuu tilanteisiin, on matkalla tuntemattomaan. Kuin kaiken mystisyyden korostukseksi Torun kasvoja koristaa jostain menneisyydestä ilmestynyt merkki. Alun jokseenkin ristiriitaisesta ja levottomasta Torusta kehittyy tasapainoisempi persoona kerronnan edetessä.

Vieterilintu kokoaa sumeaan logiikkaansa hyvin erilaisia henkilöitä, jotka kaikki vahvistavat ja tuovat jotain uutta päähenkilön persoonaan. Ensimmäiset ovat teoksen merkittävät naiset: Kumiko, salaperäiset sisarukset Malta ja Creta Kano sekä Kasahara Mei ja Muskotti. Kumikon veli laajentaa Torun maailmankuvaa vallankäytöstä ja poliittisesta pelistä. Luutnantti Mamiya puolestaan lisää kierroksia kuvauksillaan Mantsurian sodan brutaaleista kokemuksistaan, jotka nekin heijastuvat Torun maailmaan myöhemmin. Murakamin teos on sekoitus maagista realismia, jota lukija pureskelee edetessään labyrintista ja kertomuksesta toiseen. Uni ja valvemaailma nivoutuvat lopulta niin taidokkaasti yhteen, että on vaikea erottaa niitä toisistaan.

Englanninkielisestä käännöksestä puuttuu noin 60 sivua Murakamin alkuperäisestä tekstistä. Syynä tähän oli kustannusyhtiö Knopfin tiukka vaatimus käsikirjoituksen pituudesta. Kääntäjä Jay Rubin tuotti molemmat versiot, joista kuitenkin lyhennetty käännös on tällä hetkellä ainoa ja myös lukemani Vintage Booksin julkaisema englanninno. Tämä on sinänsä hämmästyttävää, sillä Antti Val-

kaman suomentama ja Tammen kustantama teos sisältää kaikki, myös englanninkielisestä pois jääneet tekstit. Nämä sisältävät juonen kannalta varsin oleellista materiaalia, kuten esimerkiksi luku 18, Viesti Kreetalta, kolmannen osan luku 1, Kasahara Mein näkökulma ja luku 26, Turmelija, kypsä hedelmä. On suomalaisen lukijan onni, että meillä kustantaja ei sanele tai määrää suomennoksen sivumäärää ja menetä näin juonen kannalta merkittäviä kokonaisuuksia. On myös hienoa saada Murakamin suomentajaksi Antti Valkaman taidoilla varustettu kääntäjä.

" After engraving the entire conversation in my mind (having decided I had better not print it out), I click on the box to exit communications mode. I direct the programme to leave no record in the operations file, and I cut the switch. The computer beeps, and the monitor goes dead white. The monotonous mechanical drone is swallowed up in the silence of the room, like a vivid dream ripped out by the hand of nothingness." p. 492

"Kun olen iskostanut päähäni koko keskustelun (päätelen, että on parasta olla tulostamatta sitä), klikkaan viestitilan pois käytöstä. Ohjeistan tietokonetta olemaan tallentamatta tapahtumia lokiin, varmistan, ettei mitään olennaista ole jäänyt tekemättä, ja sitten sammutan virran. Monitori päästää piip-äänen ja näyttö hiipuu harmaaksi. Huoneen hiljaisuus imee sisäänsä tietokoneen tasaisen hurinan. Kuin tyhjyyden koura, joka repäisee nukkujalta pois kirkkaan unen." s. 695

Antti Valkama tulkitsee tämänkin katkelman Rubinia hedelmällisemmin, varsinkin viimeisen virkkeen osalta eli koura on se, joka repäisee konkreettisesti rajummin kuin käsi ja kirkas uni asettuu tyhjyyden ja pimeyden vastakohtaksi. Saattaa olla, että tässä nimenomaisessa lainauksessani, tietokoneet olivat vielä suhteellisen uutta asiaa maailmanlaajuisesti ja käsitteet sekä termit, niiden jokapäiväinen käyttö, on muuttunut lähes kolmessakymmenessä vuodessa.

" The faceless man handed me the torch as if passing a baton. "I am the hollow man," he said. Faceless face towards me, he waited in the darkness for me to speak, but I could not find the right words. Eventually, without a sound, he disappeared. He was right in front of me one second, swallowed up by darkness the next. I shone the light in his direction, but only the dull white wall came out of the darkness." p. 573

"Kasvoton mies pani lampun kädelleni kuin luovuttaisi perinnön eteenpäin. "Minä olen ontto mies", hän sanoi. Hän tuijotti pimeydessä kasvottomilla kasvoillaan omiani ja odotti vastaustani. Mutta minä en millään löytänyt tilanteen vaatimia oikeita sanoja. Hetken kuluttua mies katosi äänettömästi näkyvistäni. Ensin hän oli edessäni, ja seuraavassa hetkessä pimeys imi hänet sisäänsä. Kohdistin lampun valokeilan suuntaan, johon hän häipyi. Näin vain valkoisen seinän, en muuta." s. 827

Suomennos osoittaa tällä kohtaa, kuinka englannin ja suomen kielen lauserakenteet toimivat eri tavoin. Koska en osaa japania, niin en voi tulkita alkuperäistä tekstiä verrattuna näihin kahteen käännökseen. Joka tapauksessa jäin miettimään Rubinin sanaa ”baton”, joka on aivan muuta kuin Antti Valkaman suomentama ”perintö”. Myös Valkaman ”pimeys imi hänet sisäänsä” tuntuu vakuuttavammalta kuin Rubinin ”swallow”. Tässäkin tapauksessa luotan suomalaisen kääntäjän työhön ja etenkin verrattuna koko teoksen kääntämisessä käytettyyn vivahteikkaaseen ja monin paikoin runolliseen kieleen, johon mainio äidinkielemme on kuin luotu.

Entä mistä tässä kaikessa kompleksisuudessa on oikein kysymys? Tuo outo vieterilintu toimii eräänlaisena airuena ja ennusmerkkinä tulevista tapahtumista. Murakami hämmentää lukijansa lukuisilla pienillä tarinoilla ison kertomuksen sisällä. Kyse on ainakin hyvän ja pahan ainaisesta kamppailusta, vieraantumisesta, syrjäytymisestä sekä vihan ja rakkauden suhteesta. Usean henkilön osaksi lankeaa jaetut identiteetit, jotka mutkistavat asioita. Paikoitellen mennään syvälle ihmisen alitajuntaan ja tätä kautta avautuvat tulkintojen mahdollisuudet ovat rajattomat.

Haruki Murakami: *Vieterilintukronikka*. (Nejimakidori kuronikuru). Japanin kielestä suomentanut Antti Valkama. Tammi. Helsinki. 2021. 872 s.

Haruki Murakami: *The Wind-Up Bird Chronicle*. Transl. Jay Rubin. Vintage Books. London. 2003.

Vesa Lahti on runoilija, kirjoittamisen ja kääntämisen tutkija Jyväskylän yliopistosta